

Omvang en prestaties van het MKB in de topsectoren

drs. P. Fris

Zoetermeer, april 2014

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

ISBN : 978-90-371-1122-4
Rapportnummer : A201416

Dit onderzoek is gefinancierd door het programmaonderzoek MKB en Ondernemerschap
(www.ondernemerschap.nl)

Panteia BV
Bredewater 26
2715 CA Zoetermeer
079 322 22 00
www.panteia.nl

Panteia BV
P.o. box 7001
2701 AA Zoetermeer
The Netherlands
+31 79 322 22 00

Voor alle informatie over MKB en Ondernemerschap: www.ondernemerschap.nl

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

1 Inleiding

Doel van deze rapportage

Het MKB wordt in de beleidswereld gezien als een belangrijke motor van economische groei en vormt een van de speerpunten van onderzoek in het onderzoeksprogramma 'MKB en Ondernemerschap'. Tot op heden is het MKB in het topsectorenonderzoek nog onderbelicht gebleven en ging de aandacht meer uit naar het geheel van topsectoren, met onder meer thema's als samenwerking, innovativiteit en ondernemerschap.¹ Een eerste stap om de rol van het MKB in de topsectoren te belichten, is het in kaart brengen van het aandeel van het MKB in de topsectoren voor een aantal kernvariabelen en dit te vergelijken met het gehele bedrijfsleven.

Deze rapportage geeft hieraan invulling: hoeveel MKB-ondernemingen zijn daar te vinden en wat is hun aandeel in de prestaties van de topsectoren? Het sluit aan op de publicatie 'Topsectoren: beeld en ontwikkeling'² die een algemeen beeld schetst van structuur en ontwikkeling van de topsectoren.

In sommige gevallen haken we aan bij bestaande cijfers over het MKB in de topsectoren. Zo is het aantal MKB-ondernemingen al door het CBS vastgesteld in de publicatie 'Monitor Topsectoren'³, maar de onderverdeling naar micro, klein en midden was daar niet gerapporteerd en wordt hier wel meegenomen. Voor de meeste indicatoren zijn uitsluitend cijfers op totaalniveau van de topsectoren beschikbaar. We vullen deze aan met MKB-cijfers.

Afbakening van het MKB

We volgen de 'Europese' indeling naar grootteklassen. Hierbij omvat het MKB bedrijven tot 250 werkzame personen, nader uitgesplitst in:

- 1 Micro, met minder dan 10 werkzame personen
- 2 Klein, met 10 tot 50 werkzame personen
- 3 Midden, met 50 tot 250 werkzame personen
- 4 Groot, met 250 of meer werkzame personen

Topsectoren

In deze rapportage sluiten we wat betreft de afbakening van topsectoren aan bij die van het CBS.

De negen topsectoren zijn:

- 1 agro & food
- 2 chemie
- 3 creatieve industrie
- 4 energie
- 5 hightech systemen en materialen (*hightech*)
- 6 life sciences & health
- 7 transport en opslag (*transport*)

¹ Zie bijvoorbeeld diverse publicaties in www.ondernemerschap.nl.

² Drs. K.L. Bangma, drs. A. Bruins, drs. D. Snel, Topsectoren: beeld en ontwikkeling; Panteia, Zoetermeer, november 2013, zie www.ondernemerschap.nl.

³ CBS, Monitor topsectoren; Methodebeschrijving en tabellenset, Den Haag, september 2012.

- 8 tuinbouw en uitgangsmaterialen (*tuinbouw*)
- 9 water

De topsectoren zijn hier ingedeeld op basis van de sectorafbakening van het CBS. Dit heeft de hierna beschreven consequenties:

- 1 De topsector logistiek omvat 'transport en opslag'; de logistieke activiteiten binnen industrie, handel, bouw en andere (top)sectoren zijn hierbij dus niet meegenomen.
- 2 Bij de topsector tuinbouw en uitgangsmaterialen hebben de gegevens betrekking op alle productieprocessen van de branches binnen deze sector, inclusief nevenactiviteiten zoals akkerbouwproductie bij tuinbouwbedrijven.
- 3 Voor de sector agro & food is uitgegaan van de 'enge definitie', namelijk de primaire productie van levensmiddelen, grondstoffen hiervoor en hun verwerking in de voedingsmiddelenindustrie. Logistiek, handel, financiële dienstverlening en onderzoek en ontwikkeling voor de sector is *niet* meegenomen.¹

Bron van de gepresenteerde gegevens

Bronnen van de in dit rapport gepresenteerde gegevens zijn: CBS microdata van het Algemeen Bedrijven Register (ABR), de Productiestatistieken en de Investeringsstatistiek. De cijfers voor het MKB zijn berekend door Panteia, mede op basis van de reeds gepubliceerde cijfers door Panteia² en het CBS³ over de topsectoren als geheel.

Leeswijzer

De rapportage richt zich op twee onderwerpen.

- 1 *Omvang van het MKB in de topsectoren*
 - aantal bedrijven
 - aantal werkzame personen
 - afzet
 - toegevoegde waarde
- 2 *Prestaties van het MKB in de topsectoren*
 - arbeidsproductiviteit
 - investeringen in % van de toegevoegde waarde
 - export in % van de afzet
 - innovatie in % van de toegevoegde waarde
 - aandeel innoverende MKB-bedrijven
 - aandeel snelgroeiende bedrijven

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de omvang van het MKB in de topsectoren. In hoofdstuk 3 worden de prestaties van het MKB in de topsectoren beschreven en in hoofdstuk 4 worden de belangrijkste resultaten genoemd.

¹ Zie voor een nadere toelichting op het onderscheid tussen de sectorale en functionele benadering: CBS, Monitor topsectoren; Methodebeschrijving en tabellenset, Den Haag, september 2012.

² Drs. K.L. Bangma, drs. A. Bruins, drs. D. Snel, Topsectoren: Beeld en ontwikkeling, Panteia, Zoetermeer, november 2013, zie www.ondernemerschap.nl.

³ CBS, Monitor topsectoren; Methodebeschrijving en tabellenset, Den Haag, september 2012.

2 Omvang van het MKB in de topsectoren

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de omvang van het MKB in de topsectoren, met een onderverdeling van het MKB naar micro-, klein- en middenbedrijf. Hiertoe is een viertal kerngegevens geselecteerd, die tezamen een goed beeld vormen van de omvang van het MKB in de topsectoren:

- Het aantal bedrijven: hierbij zijn de aantallen MKB-bedrijven in 2011, zoals gepubliceerd in de Monitor Topsectoren van het CBS, onderverdeeld naar micro, klein en midden; deze onderverdeling is vastgesteld op basis van een telling op het CBR bestand 2011 van het CBS.
- Het aantal werkzame personen: hierbij zijn de aantallen werkzame personen in 2010, zoals gepubliceerd in de Monitor Topsectoren van het CBS, onderverdeeld naar micro, klein, midden en groot; deze onderverdeling is vastgesteld op basis van een telling op het ABR (Algemeen Bedrijven Register) bestand 2010 van het CBS.
- De bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen; hierbij zijn bedragen voor 2010, zoals gepubliceerd in de Monitor Topsectoren van het CBS, onderverdeeld naar micro, klein, midden en groot; deze onderverdeling is vastgesteld met behulp van de Productiestatistieken over 2010 van het CBS.
- De afzet; hierbij zijn bedragen voor 2010 en de onderverdeling naar micro, klein, midden en groot vastgesteld met behulp van de Productiestatistieken over 2010 van het CBS en afgestemd op productiewaarde 2010 conform de Monitor Topsectoren van het CBS.

Aantal bedrijven

Zoals elders in het bedrijfsleven hoort ook in de topsectoren het grootste deel van de bedrijven tot het MKB, n.l. 99,8% (zie tabel 1). Dit percentage is vrijwel gelijk aan dat voor Nederland (=bedrijfsleven + overheid).¹ In de topsectoren heeft 94% van de bedrijven minder dan 10 werkzame personen (microbedrijf). Dit ligt 0,5% lager dan in Nederland.

De chemie- en energiesectoren wijken af van de andere topsectoren, met een relatief hoog aandeel grotere bedrijven. Maar hoewel de chemiesector wordt gedomineerd door enkele grote internationaal opererende chemische concerns, bestaat 64% uit kleine industriële bedrijven (tot 10 werkzame personen), die chemische producten vervaardigen.

De creatieve industrie is uitgesproken kleinschalig: slechts een klein deel van de bedrijven telt hier 10 werkzame personen of meer en het grootbedrijf is niet of nauwelijks aanwezig. Ook de agro & foodsector is kleinschalig, met een minimaal aandeel grootbedrijf en slechts een beperkt aandeel middenbedrijf.

¹ Zie CBS, Monitor topsectoren; Methodebeschrijving en tabellenset, Den Haag, september 2012. In deze rapportage worden de cijfers van een groot aantal indicatoren gegeven voor het bedrijfsleven en de overheid tezamen ('Nederland'). Deze cijfers gebruiken wij als benchmark om de indicatoren voor de topsectoren mee te vergelijken.

Tabel 1 Aantal bedrijven naar grootteklasse, 2011 (%)

<i>groot- te- klasse</i>	<i>agro & food</i>	<i>chemie</i>	<i>creatieve industrie</i>	<i>ener- gie</i>	<i>hightech</i>	<i>life sciences & health</i>	<i>trans- port</i>	<i>tuin- bouw</i>	<i>water</i>	<i>totaal topsecto- ren</i>	<i>totaal Nederland**</i>
Micro	95,5	64,0	98,5	64,7	91,6	83,3	86,8	89,8	83,9	94,0	94,5
Klein	3,7	21,8	1,2	15,0	6,5	12,7	9,9	9,0	9,8	4,7	4,3
Mid- den	0,7	11,5	0,2	12,8	1,6	3,2	2,8	1,1	4,4	1,1	0,9
MKB	99,9	97,3	99,9	92,4	99,7	99,2	99,5	99,9	98,0	99,8	99,7
Groot	0,1	2,7	0,1	7,6	0,3	0,8	0,5	0,1	2,0	0,2	0,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N bedr.*	57.310	2.120	106.820	1.270	66.850	2.280	24.150	19.210	2.920	275.280	1.170.130

* Totaal aantal bedrijven.

**Nederland: bedrijfsleven + overheid.

Bron: Panteia o.b.v. CBS.

Werkgelegenheid

In tabel 2 is te zien dat 64% van de werkgelegenheid in topsectoren uit banen in het MKB bestaat. Opmerkelijk is het hogere percentage ten opzichte van dat voor Nederland. De relatieve grootschaligheid, die wordt geassocieerd met de innovatieve en exporterende topsectoren, zien we derhalve niet terug in de werkgelegenheid. Wel zien we in tabel 2 dat met name het klein- en middenbedrijf verantwoordelijk is voor het grotere aandeel MKB bij de topsectoren ten opzichte van Nederland.

Het aandeel MKB verschilt sterk tussen de topsectoren: van 20% in de energie- en ruim 30% in de watersector tot bijna 90% in de creatieve industrie en in de sector tuinbouw en uitgangsmaterialen. Ook de agro- en foodsector zit met een MKB-aandeel van 80% ruim boven het gemiddelde van 64% voor de topsectoren tezamen.

Bij de creatieve industrie zien we dat ruim 60% van de werkgelegenheid wordt gegenereerd door bedrijven tot 10 werkzame personen. Voor de chemiesector ligt dat percentage op slechts 4% en voor de energiesector op 1%.

Tabel 2 Werkgelegenheid naar grootteklasse, 2010 (%)

<i>grootte- klasse</i>	<i>agro & food</i>	<i>chemie</i>	<i>creatieve industrie</i>	<i>energie</i>	<i>high- tech</i>	<i>life sciences & health</i>	<i>tran- sport</i>	<i>tuin- bouw</i>	<i>water</i>	<i>totaal topsec- toren</i>	<i>totaal Nederland**</i>
Micro	45,1	4,1	60,6	1,2	18,9	11,6	12,7	37,5	5,5	25,3	25,2
Klein	16,7	14,2	16,5	3,3	20,5	15,2	16,5	30,8	8,5	18,0	15,6
Midden	17,7	33,4	11,1	15,0	25,1	20,5	21,0	19,2	18,5	20,7	15,7
<i>MKB</i>	<i>79,5</i>	<i>51,8</i>	<i>88,1</i>	<i>19,5</i>	<i>64,5</i>	<i>47,3</i>	<i>50,3</i>	<i>87,5</i>	<i>32,5</i>	<i>63,9</i>	<i>56,5</i>
Groot	20,5	48,2	11,9	80,5	35,5	52,7	49,7	12,5	67,5	36,1	43,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w.p.*	252	85	188	54	483	43	386	164	101	1661	8636

* Totale werkgelegenheid in aantal werkzame personen x 1.000.

**Nederland: bedrijfsleven + overheid.

Bron: Panteia o.b.v. CBS.

Afzet

In tegenstelling tot het aantal bedrijven en de werkgelegenheid, zien we de relatieve grootschaligheid van de topsectoren wel terugkomen bij de afzet: minder dan 47% MKB-aandeel ten opzichte van ruim 52% voor Nederland (zie tabel 3). Het aandeel van de microbedrijven in de afzet voor de topsectoren is minder dan 9%.

De bandbreedte van het aandeel MKB over de topsectoren is wat kleiner dan dat van de werkgelegenheid: 22% voor de chemiesector tot 77% voor de tuinbouwsector. Ook de creatieve industrie scoort hoog wat betreft het MKB-aandeel van de afzet (70%).

In vier topsectoren komt ruim de helft van de afzet voor rekening van het MKB: agro & food, energie, hightech en transport. In de resterende drie topsectoren is het een derde (water) of nog wat minder, namelijk bij life sciences & health en (zoals gezegd) chemie.

Microbedrijven met minder dan 10 werkzame personen zijn in de creatieve industrie goed voor bijna 30% van de totale afzet. Voor de chemiesector is dit slechts 1% en voor de watersector 4%.

Tabel 3 Afzet naar grootteklasse, 2010 (%)

<i>grootte- klasse</i>	<i>agro & food</i>	<i>chemie</i>	<i>creatieve industrie</i>	<i>energie</i>	<i>hightech</i>	<i>life sciences & health</i>	<i>transport</i>	<i>tuinbouw</i>	<i>water</i>	<i>totaal top- sectoren</i>	<i>totaal Nederland**</i>
Micro	7,6	1,2	29,2	9,4	9,6	5,3	11,7	16,0	4,1	8,7	16,7
Klein	12,6	4,6	22,9	--	18,3	8,5	20,6	23,3	7,6	14,2	14,8
Midden	29,3	16,1	17,8	--	26,5	13,4	23,3	38,0	21,0	23,9	20,3
<i>MKB</i>	<i>49,5</i>	<i>21,9</i>	<i>69,9</i>	<i>51,9</i>	<i>54,4</i>	<i>27,2</i>	<i>55,6</i>	<i>77,3</i>	<i>32,7</i>	<i>46,8</i>	<i>51,8</i>
Groot	50,5	78,1	30,1	48,1	45,6	72,8	44,4	22,7	67,3	53,2	48,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
afzet*	72.491	89.768	22.604	55.000	94.240	12.482	59.103	19.099	25.115	426.956	1.139.208

* Totale afzet x 1.000.000.

**Nederland: bedrijfsleven + overheid.

Bron: Panteia o.b.v. CBS.

Toegevoegde waarde

Voor de toegevoegde waarde geldt dat het MKB-aandeel voor de topsectoren vrijwel gelijk is aan dat voor Nederland: 54% ten opzichte van 53% (zie tabel 4). Bij de microbedrijven is het aandeel van de toegevoegde waarde voor de topsectoren veel lager dan dat voor Nederland: 11% ten opzichte van 19%. Voor het middenbedrijf is het omgekeerde het geval: 25% voor de topsectoren tegenover 19% voor Nederland.

De verschillen in MKB-aandeel tussen de topsectoren onderling is vergelijkbaar met dat voor de afzet; het percentage varieert van 28% voor de watersector tot 77% voor de tuinbouwsector.

Het aandeel van de microbedrijven varieert van 2,5% voor de chemiesector tot 31% voor de creatieve industrie.

Tabel 4 Toegevoegde waarde naar grootteklasse, 2010 (%)

<i>grootte- klasse</i>	<i>agro & food</i>	<i>chemie</i>	<i>creatieve industrie</i>	<i>energie</i>	<i>hightech</i>	<i>life sciences & health</i>	<i>transport</i>	<i>tuinbouw</i>	<i>water</i>	<i>totaal top- sectoren</i>	<i>totaal Nederland**</i>
Micro	14,2	2,5	31,0	6,8	11,8	6,2	11,6	17,7	5,7	11,4	19,0
Klein	16,3	7,4	21,2	--	19,2	10,8	17,8	23,9	5,8	17,7	14,8
Midden	25,4	23,7	16,3	--	25,1	16,3	20,8	35,3	17,0	25,1	19,4
<i>MKB</i>	<i>55,9</i>	<i>33,6</i>	<i>68,5</i>	<i>63,7</i>	<i>56,1</i>	<i>33,4</i>	<i>50,1</i>	<i>76,8</i>	<i>28,4</i>	<i>54,2</i>	<i>53,2</i>
Groot	44,1	66,4	31,5	36,3	43,9	66,6	49,9	23,2	71,6	45,8	46,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
TW*	16.217	14.819	9.715	26.740	31.665	2.640	28.473	9.209	8.491	140.907	526.176

* Bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen x 1.000.000.

**Nederland: bedrijfsleven + overheid.

Bron: Panteia o.b.v. CBS.

3 Prestaties van het MKB in de topsectoren

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de prestaties van het MKB in de topsectoren. Hiertoe zijn zes kernvariabelen geselecteerd, die tezamen een goed beeld vormen van de prestaties van het MKB in de topsectoren:

- Arbeidsproductiviteit; deze is hier gedefinieerd als bruto toegevoegde waarde (basisprijzen) gedeeld door het aantal werkzame personen. Hierbij is het cijfer voor de gehele topsector berekend op basis van de gepubliceerde cijfers voor toegevoegde waarde en werkzame personen in de Monitor Topsectoren van het CBS. Vervolgens is door Panteia het MKB-cijfer vastgesteld met behulp van de CBS Productiestatistieken over 2010 en afgestemd met de bovengenoemde waarde voor de gehele topsector.
- Investerings in % van de toegevoegde waarde; hierbij is het cijfer voor de gehele topsector berekend op basis van de gepubliceerde cijfers voor toegevoegde waarde en investeringen in de Monitor Topsectoren van het CBS. Voor de topsectoren creatieve industrie en tuinbouw heeft Panteia een inschatting gemaakt op basis van de Investeringsstatistieken over 2010 van het CBS. Vervolgens is door Panteia het MKB-cijfer vastgesteld met behulp van de Investeringsstatistieken over 2010 van het CBS en afgestemd met de bovengenoemde waarde voor de gehele topsector.
- Export in % van de afzet, waarbij de export is gedefinieerd als goederenexport inclusief wederuitvoer; hierbij is het cijfer voor de gehele topsector en voor het MKB overgenomen uit de Monitor Topsectoren van het CBS; voor de berekening van de afzet zie hoofdstuk 2.
- Innovatie-uitgaven in % van de toegevoegde waarde; hierbij zijn de cijfers voor de gehele topsector en voor het MKB berekend op basis van de gepubliceerde cijfers voor innovatie-uitgaven en toegevoegde waarde in de Monitor Topsectoren van het CBS.
- Aandeel innoverende MKB-bedrijven; hierbij zijn de cijfers voor het MKB overgenomen uit de Monitor Topsectoren van het CBS.
- Snelle groeiers; snelle groeiers zijn onderscheiden op basis van omzetgroei en ontwikkeling van de werkgelegenheid in de periode 2008-2011. Snelle omzetgroei zijn bedrijven met een jaarlijkse omzetgroei van minimaal 20% in deze periode: in drie jaar tijd ruim 70%. Snelle groeiers op basis van het aantal (extra) banen zijn bedrijven waar de werkgelegenheid in deze periode jaarlijks met minimaal 20% is toegenomen. Het aantal snelgroeiende bedrijven in topsectoren is gebaseerd op tellingen die door Panteia zijn verricht op het Algemeen Bedrijfsregister en de Statistiek Financiën van Ondernemingen van het CBS.

Arbeidsproductiviteit

In tabel 5 zien we, dat de gemiddelde arbeidsproductiviteit van het MKB voor alle topsectoren tezamen een stuk hoger ligt dan die voor het Nederlandse MKB. Dit wordt vooral veroorzaakt door de topsectoren energie en (in mindere mate) chemie, waarvan de arbeidsproductiviteit ver uitsteekt boven die van de overige topsectoren.

De arbeidsproductiviteit ligt in het MKB over de hele linie gelijk of lager dan die van de totale topsector. Enige uitzondering is de energiesector met een zeer hoge produc-

tiviteit voor het MKB. Dit wordt veroorzaakt door de aardgaswinning- en distributie, waar een aantal middelgrote bedrijven een zeer hoge arbeidsproductiviteit genereert.

Eveneens een hoge productiviteit, maar dan vooral in het grootbedrijf, vinden we in de sterk kapitaalintensieve chemiesector. Andere topsectoren met een vrij groot verschil tussen MKB en gehele topsector zijn agro & food en life sciences & health.

Investerings

Het percentage investeringen ten opzichte van de toegevoegde waarde is zowel voor het MKB als voor het totaal, gemiddeld hoger voor de topsectoren dan voor Nederland. Zie tabel 5.

We zien wel dat het percentage investeringen voor het MKB lager is dan dat voor het totaal van de topsectoren (9,8% t.o.v. 12,5%). Vooral bij het MKB in de twee 'groot-schalige' topsectoren energie en chemie (zie hoofdstuk 2) is het percentage investeringen relatief laag ten opzichte van de gehele topsector, terwijl het in de bij uitstek kleinschalige creatieve industrie juist hoog is.

Bij het MKB in life sciences & health ligt het percentage investeringen voor het MKB hoog in vergelijking met de totale topsector (16,8% t.o.v. 9,3%). Het betreft hier vooral investeringen in machines. Ook bij het MKB in de transportsector is het percentage investeringen hoog, maar niet hoger dan dat van het grootbedrijf. Hier gaat het vooral om (rijdende, varende en vliegende) bedrijfsmiddelen.

Export

De exportwaarde in procenten van de afzet ligt voor het MKB van de topsectoren hoger dan voor het Nederlandse MKB (30,8% t.o.v. 28,1%, zie tabel 5). Gegeven het feit, dat de topsectoren zijn geselecteerd op onder meer exportgerichtheid, is dit verschil niet erg groot te noemen. Tevens zien we dat het MKB-cijfer voor de topsectoren lager is dan dat voor de totale topsectoren (30,8% t.o.v. 35,0%), met andere woorden de exportgerichtheid neemt toe met de bedrijfsgrootte.

In tabel 5 is het exportpercentage van de MKB-bedrijven in de tuinbouwsector opvallend hoog, namelijk hoger dan 90%. Ook in de topsectoren life sciences & health en water is het MKB-cijfer hoger dan dat voor de gehele sector.

De creatieve industrie scoort zowel voor het MKB als voor de gehele sector zeer laag wat betreft het aandeel export (3%). Daarbij dient vermeld dat de export van diensten niet in de cijfers zijn meegenomen.

Innovatie-uitgaven

Ook innovativiteit is een criterium, op basis waarvan de topsectoren indertijd zijn samengesteld. Dit zien wij terugkomen in het percentage innovatie-uitgaven ten opzichte van de toegevoegde waarde, dat zowel voor het MKB als voor de topsectoren als geheel hoger is dan voor Nederland (tabel 5). Ook eerder onderzoek van Panteia

maakt duidelijk dat het MKB in de topsectoren innovatiever is dan het MKB in andere sectoren.¹

Wel zien we een duidelijk verschil tussen het MKB en de grootteklassen tezamen van de topsectoren wat betreft innovativiteit (4,1% t.o.v. 6,0%), terwijl dit verschil voor Nederland slechts zeer gering is.

Tussen de topsectoren zien we grote verschillen in het percentage innovatie-uitgaven in het MKB, waarbij met name de sector life sciences & health geldt als de absolute koploper. In de creatieve industrie en de energiesector wordt het minst geïnvesteerd in innovatie door MKB-bedrijven. Bij de lage waarde voor de creatieve industrie moet wel worden aangetekend dat ontwerp hier in veel gevallen kernactiviteit is en dan niet wordt aangemerkt als iets waarin men speciaal investeert.

Het percentage innovatie-uitgaven door het MKB in de topsectoren ligt soms boven, maar meestal beneden het gemiddelde van de totale sector. In de topsector water liggen de innovatie-uitgaven van het MKB duidelijk *boven* het sectorgemiddelde. In de topsectoren chemie, hightech en energie blijven de innovatie-uitgaven van het MKB het verst achter bij het sectorgemiddelde.

¹ Doove, S.T. en Y.M. Prince, *Topsectoren in beeld. Ontwikkeling van de innovativiteit van de topsectoren in najaar 2012-voorjaar 2013*, Panteia, Zoetermeer, 2013.

Tabel 5 Arbeidsproductiviteit, investeringsratio, exportratio, innovatieratio in de topsectoren, MKB en totaal, 2010

prestatie maatstaf	grootteklasse	topsectoren									totaal topsectoren	totaal Nederland**
		agro & food	chemie	creatieve industrie	energie	hightech	life sciences & health	transport	tuinbouw	water		
Arbeidsproductiviteit (in 1000 euro per wp)	MKB	45,2	113,1	40,2	1.617,6	57,0	43,4	73,5	49,3	73,5	71,8	57,4
	Totaal	64,4	174,3	51,7	495,2	65,6	61,4	73,8	56,2	84,1	84,8	60,9
investerings in % TW*	MKB	8,1	2,2	5,1	5,7	9,2	16,8	17,2	16,4	12,7	9,8	8,2
	Totaal	9,9	11,2	3,7	18,3	7,7	9,3	16,4	14,4	15,8	12,5	7,7
export in % afzet	MKB	26,7	25,5	2,9	10,8	34,9	59,0	28,5	91,2	29,0	30,8	28,1
	Totaal	32,9	31,7	2,9	27,5	44,0	57,3	30,7	75,7	17,3	35,0	32,6
innovatie in % TW	MKB	4,3	5,3	2,6	1,0	9,0	34,2	1,7	5,3	5,6	4,1	2,4
	Totaal	5,4	8,9	2,4	3,2	13,2	42,5	1,5	5,2	4,3	6,0	2,5

* TW = toegevoegde waarde.

** Nederland: bedrijfsleven + overheid.

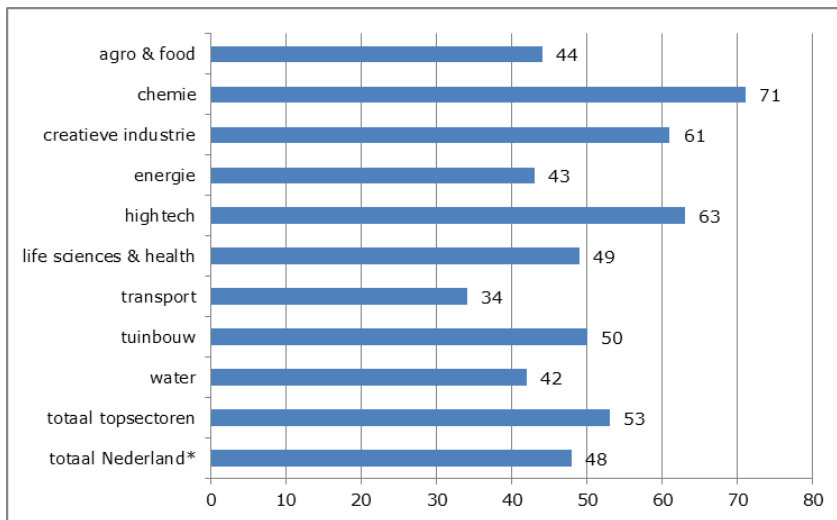
Bron: Panteia o.b.v. CBS.

Aandeel innoverende MKB-bedrijven

In figuur 1 zien we dat het aandeel innoverende MKB-bedrijven voor de topsectoren tezamen groter is dan dat voor Nederland. Dit bevestigt de relatieve innovativiteit van de topsectoren ten opzichte van de niet-topsectoren.

Het aandeel innoverende MKB-bedrijven per topsector varieert van 34% in de transportsector tot maar liefst 71% in de chemie. In de creatieve en de hightech sector is het ruim 60%, in de overige topsectoren tussen 40% en 50%. Opvallend is het hoge percentage voor de creatieve industrie, hetgeen in combinatie met het lage percentage innovatie-uitgaven betekent dat relatief veel bedrijven relatief weinig (maar wel iets) uitgeven aan innovatie (behoudens het eerdergenoemde definitieaspect).

Figuur 1 Aandeel innoverende MKB-bedrijven, 2010 (percentages)

* totaal Nederland: alle MKB-bedrijven met minimaal 10 werkzame personen.

Bron: CBS.

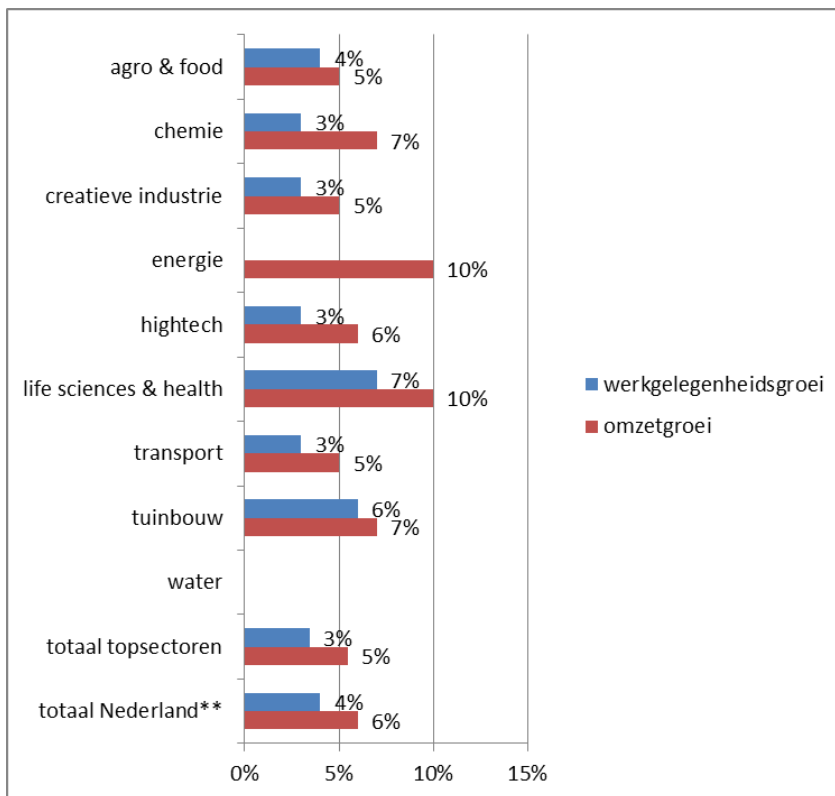
Snelle groeiers

In figuur 2 zien we dat het aandeel snelgroeiende bedrijven bij de topsectoren iets lager ligt dan bij het Nederlandse bedrijfsleven. Dit geldt voor zowel de snelle groeiers op basis van omzet als die op basis van werkgelegenheid.

Het aandeel snelle omzetgroeiers is het grootst in de topsectoren life sciences & health en energie en naar verhouding het kleinst in de transportsector, de creatieve industrie en agro & food.

Bedrijven met een snelle groei van de werkgelegenheid worden het vaakst aangetroffen in de topsectoren life sciences & health en bij tuinbouw en uitgangsmaterialen. In de overige sectoren ligt het aandeel snelle groeiers op hetzelfde niveau: 3 tot 4%.

Figuur 2 Aandeel snelle groeiers op basis van omzetgroei en werkgelegenheidsgroei*, 2008-2011

* Het aandeel snelle groeiers in de topsector water is niet bekend, evenmin als het cijfer voor de energiesector op basis van werkgelegenheid.

** totaal Nederland: het gehele Nederlandse bedrijfsleven.

Bron: Panteia o.b.v. CBS.

4 De belangrijkste resultaten

Omvang van het MKB in de topsectoren ten opzichte van het Nederlandse MKB

De omvang van het MKB (bedrijven tot 250 werkzame personen) in de topsectoren laat een divers beeld zien:

- Het aandeel MKB-bedrijven in de topsectoren is vrijwel gelijk aan dat voor Nederland (=bedrijfsleven + overheid), n.l. 99,8% t.o.v. 99,7%;
- Het MKB-aandeel in de afzet van topsectoren is kleiner dan dat voor Nederland (47% t.o.v. 52%);
- Het MKB-aandeel in de werkgelegenheid van topsectoren is groter dan dat voor Nederland (64% t.o.v. 57%);
- Het MKB-aandeel in de toegevoegde waarde van topsectoren is vrijwel gelijk aan dat voor Nederland (54% t.o.v. 53%).

Indien we echter inzoomen op de microbedrijven (tot 10 werkzame personen), dan is voor alle vier de indicatoren (aantal bedrijven, afzet, werkgelegenheid en toegevoegde waarde) het MKB-aandeel in de topsectoren lager dan dat voor Nederland.

Omvang van het MKB in de afzonderlijke topsectoren

Tussen de topsectoren onderling nemen we grote verschillen waar in de omvang van het MKB:

- De chemie- en energiesectoren zijn ten opzichte van de andere topsectoren grootschalig, met een relatief laag aandeel MKB-bedrijven;
- De creatieve industrie en agro & food zijn daarentegen relatief kleinschalig, met een relatief hoog aandeel MKB-bedrijven;
- Slechts 20% van de werkgelegenheid in de energiesector is toe te schrijven aan het MKB; voor de creatieve industrie ligt de MKB-bijdrage op bijna 90%!
- In de tuinbouwsector en de creatieve industrie komt 70% of meer van de afzet uit het MKB; in de andere topsectoren ligt dit percentage beduidend lager.

Prestaties van het MKB in de topsectoren ten opzichte van het Nederlandse MKB

De meeste door ons onderscheiden prestatie-indicatoren pakken voor het MKB in de topsectoren gunstig uit ten opzichte van het Nederlandse MKB:

- De arbeidsproductiviteit van het MKB in de topsectoren is met € 72.000 per werkzame persoon een stuk hoger dan voor het Nederlandse MKB (€ 57.000);
- De innovatie-uitgaven als percentage van de toegevoegde waarde zijn 4,1% voor het MKB in de topsectoren ten opzichte van 2,4% voor het Nederlandse MKB; ook het aandeel innoverende MKB-bedrijven is voor de topsectoren groter dan voor het Nederlandse MKB (53% t.o.v. 48%);
- Ten slotte liggen ook de export in procenten van de afzet en de investeringen in procenten van de toegevoegde waarde voor het MKB in de topsectoren boven het landelijke gemiddelde voor het MKB;

Opmerkelijk is dat het aandeel snelle groeiers voor de topsectoren kleiner is dan voor het Nederlandse MKB, zowel voor de snelle groeiers in termen van omzet-groei (5% t.o.v. 6%) als in termen van werkgelegenheidsgroei (4% t.o.v. 5%).¹

Prestaties van het MKB in de topsectoren ten opzichte van het totaal van de topsectoren

Voor de prestatie-indicatoren arbeidsproductiviteit, investeringsratio, exportratio en innovatieratio (definities zie boven) geldt dat ze voor het MKB in de topsectoren lager liggen dan voor het totaal van de topsectoren (inclusief grootbedrijf). Op de investeringsratio na, wijken de topsectoren daarin niet af van de gemiddelde Nederlandse (=bedrijfsleven + overheid) situatie.

Prestaties van het MKB in de afzonderlijke topsectoren

Evenals het geval is voor de omvang van het MKB, constateren we grote verschillen in prestaties van het MKB tussen de verschillende topsectoren:

- De arbeidsproductiviteit van het MKB in de chemie- en energiesector (€110.000 c.q. €1,6 miljoen per werkzame persoon) ligt ver boven die van het MKB in alle topsectoren tezamen (€72.000 per werkzame persoon);
- De investeringen in procenten van de toegevoegde waarde zijn voor het MKB in de creatieve industrie laag ten opzichte van het MKB in alle topsectoren tezamen (5,1% t.o.v. 9,8%);
- De export in procenten van de afzet is voor het MKB in de tuinbouwsector meer dan 90%, ten opzichte van 31% voor het MKB in alle topsectoren tezamen;
- De innovatie-uitgaven in procenten van de toegevoegde waarde liggen voor het MKB in de sector life sciences & health op meer dan 34%, hetgeen veel hoger is dan het MKB-cijfer voor alle topsectoren tezamen (4%);
- Voor het aandeel innoverende MKB-bedrijven scoort met name de chemiesector hoog in vergelijking met alle topsectoren tezamen (71% t.o.v. 53%);
- De creatieve industrie scoort hoog wat betreft het aandeel innovatieve bedrijven, maar laag met betrekking tot de innovatie-uitgaven; dit betekent dat er in deze sector veel bedrijven zijn, die weinig (maar wel iets) uitgeven aan innovatie;
- Het MKB in de hightech sector en in de sector life sciences & health scoort op vrijwel alle indicatoren hoog tot zeer hoog ten opzichte van het MKB in de andere topsectoren.

¹ Het verschil lijkt op het oog weliswaar gering, maar gezien de lage percentages snelgroeiende bedrijven van rond de 5%, betekent een procentpunt minder voor de topsectoren toch een flink lager aandeel.

De resultaten van het Programma MKB en Ondernemerschap worden in twee reeksen gepubliceerd, te weten: Research Reports en Publieksrapportages. De meest recente rapporten staan (downloadable) op: www.ondernemerschap.nl.

Recente Publieksrapportages

A201414	01-04-2014	Financieringsproblemen in de binnenvaart
A201413	03-04-2014	Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen van zzp'ers, Resultaten zzp-panel meting II 2013
A201412	07-04-2014	Innovatie in de agrarische sector. De verschillende innovatievormen in beeld
A201411	13-03-2014	Bedrijfsoverdrachten in een periode van recessie en vergrijzing
A201410	06-03-2014	Ondernemendheid in de culturele sector
A201409	27-02-2014	Topsectoren in beeld – Beleving van het ondernemingsklimaat - meting voorjaar 2013 -
A201408	18-02-2014	Monitor vrouwelijk en etnisch ondernemerschap 2013
A201407	25-02-2014	Inkomens Zelfstandigen 2013
A201406	11-03-2014	Samenwerken bij vernieuwing in de topsectoren
A201405	13-02-2014	Lokale lasten voor bedrijven
A201404	08-02-2014	De effecten van de topsectoren op de bredere economie
A201403	04-02-2014	Wat drijft MKB ondernemers
A201402	20-02-2014	Gebruikersinnovatie in het MKB
A201401	06-02-2014	Topsectoren in beeld. Ontwikkeling van de innovativiteit van de topsectoren in najaar 2012-voorjaar 2013
A201374	14-01-2014	MKB Rating: Smaakt naar meer, onderzoek naar bekendheid en gebruik van ratings door MKB-bedrijven
A201373	07-01-2014	Vertrouwen in eigen bedrijf keldert: ondernemersvertrouwen door de jaren heen
A201372	10-04-2014	Aankomende en opkomende challengers in de topsectoren
A201371	17-3-2014	Samenwerkingskenmerken van challengers in de topsectoren
A201370	19-12-2013	Algemeen beeld van het MKB in de marktsector in 2013 en 2014
A201369	23-12-2013	Ondernemen in de horecasector 2013
A201368	23-12-2013	Ondernemen in de groothandelsector 2013
A201367	23-12-2013	Ondernemen in de overige dienstverlening 2013
A201366	23-12-2013	Ondernemen in de bouwsector 2013
A201365	23-12-2013	Ondernemen in de transportsector 2013
A201364	23-12-2013	Ondernemen in de autosector 2013
A201363	19-12-2013	Bijdrage van buitenlandse werknemers aan innovatie in het MKB
A201362	23-12-2013	Ondernemen in de zakelijke dienstverlening 2013
A201361	23-12-2013	Ondernemen in de metaalelektro 2013
A201360	23-12-2013	Ondernemen in de voedings- en genotmiddelenindustrie 2013
A201359	23-12-2013	Ondernemen in de detailhandel 2013
A201358	17-12-2013	De grijze ondernemer. Internationale vergelijking van de grijze ondernemer
A201357	11-02-2014	Nulmeting studentbedrijven

A201356	18-03-2014	Toekomst van de maakindustrie. Knowledge based capital!
A201355	10-12-2013	Opleiding en scholing van zzp'ers – Resultaten zzp-panel meting I van 2013
A201354	26-11-2013	Internationale benchmark ondernemerschap 2013. Tabellenboek
A201353	19-11-2013	Topsectoren: beeld en ontwikkeling. Update oktober 2013
A201352	28-01-2014	Technologische en sociale innovatie in een concurrerende markt
A201351	21-11-2013	Innovatie en internationalisering in het MKB
A201350	12-11-2013	Innovatie in het MKB, ontwikkelingen in de periode 2002-2013
A201349	31-10-2013	Fulfilment van online verkoop
A201348	15-10-2013	De overheid als klant van het MKB
A201347	26-09-2013	Algemeen beeld van het MKB in de marktsector in 2013 en 2014
A201346	08-10-2013	De innovativiteit van het MKB in 2013
A201345	19-09-2013	Monitor buitenlandse investeringen MKB
A201344	14-11-2013	Sectorale veranderingen in de Nederlandse economie
A201343	03-04-2013	Geen vertrouwen ondernemers in het economische beleid - Najaar 2013
A201342	12-09-2013	Verschillen tussen uitzendondernemingen
A201341	17-10-2013	Economische effecten verlaging van de administratieve lasten voor het bedrijfsleven
A201340	19-08-2013	Exportindex MKB. Ontwikkelingen 2008-2011
A201339	22-08-2013	Topsectoren: beeld en ontwikkeling. Update augustus 2013
A201338	12-09-2013	Bedrijfsfinanciering: zó kan het ook!
A201337	03-09-2013	Bedrijvendynamiek en werkgelegenheid 1998-2012
A201336	27-11-2013	Inkomens Zelfstandigen 2012
A201335	01-07-2013	Algemeen beeld van het MKB in de marktsector in 2013 en 2014 – Update juni
A201334	15-07-2013	De rol van sociale media bij innovatie door zzp'ers
A201333	02-07-2013	Topsectoren in beeld. Internationale oriëntatie topsectoren
A201332	02-07-2013	Topsectorenpanel. Methodologische verantwoording
A201331	04-07-2013	Calimero creativiteit: De innovatieve netwerken van zzp'ers
A201330	25-06-2013	Hoe goed ligt de gemeente bij MKB?
A201329	18-06-2013	Monitor Inkomens Ondernemers
A201328	27-06-2013	Het wenkend perspectief van consumenteninnovatie
A201327	16-07-2013	Innoveren achter de schermen
A201326	19-07-2013	De financiële positie van het MKB in 2013 en 2014
A201325	9-07-2013	Minirapportage biomaterialen
A201324	5-06-2013	Ontwerp krapte-indicator belangrijke beroepen topsectoren
A201323	06-06-2013	Kleinschalig ondernemen 2013
A201322	13-06-2013	Topsectoren in beeld - Bekendheid met het topsectorenbeleid en beleving van het ondernemingsklimaat
A201321	21-05-2013	Administratieve lasten MKB
A201320	04-06-2013	Ambities en vermogensopbouw van zzp'ers
A201319	11-06-2013	Topsectoren: beeld en ontwikkeling
A201318	April 2013	MKB en ondernemerschap in zakformaat, Editie 2012/2013
A201317	16-05-2013	Diaspora links van migrantenondernemers in Nederland
A201316	31-05-2013	Intellectueel eigendom topsectoren
A201315	07-05-2013	MKB verdeeld over kabinetsbeleid
A201314	02-05-2013	Topsectoren in beeld